

Aan de fractievoorzitters van de Tweede Kamer
Aan de informateurs, de heren E. Dijkgraaf en R. van Zwol

datum	3 april 2024
kenmerk	IENW/BSK-2024/111513
betreft	pleidooi van maatschappelijke alliantie van partijen t.b.v. de formatie (vervolg)

Geachte fractievoorzitters, geachte informateurs,

Op 24 januari ontving u ons pleidooi om in de komende regeerperiode continuïteit en uitvoering in het klimaatbeleid centraal te zetten (zie bijlage #2). Zoals daarin aangekondigd zenden wij u heden concrete voorstellen voor de beleidsagenda in vijf verschillende sectoren (gebouwde omgeving, landbouw, mobiliteit, industrie, energiesysteem, zie bijlage #1).

Met deze voorstellen beogen wij burgers, werknemers en ondernemers meer perspectief te bieden op een voorspelbare en betaalbare energierekening. Daarnaast kan Nederland met meer energie van eigen bodem de afhankelijkheid van fossiele import verminderen. En door het borgen van investeringszekerheid en leveringszekerheid ontstaan mooie kansen voor de Nederlandse economie. Dat vraagt in de komende jaren van een nieuw kabinet consistente keuzes en trefzekere sturing in de uitvoering van het klimaatbeleid. Goede verbinding met andere maatschappelijke opgaven, waaronder de grondstoffentransitie, ligt hier voor de hand. Het is verstandig steeds te beseffen dat veel landen, binnen en buiten de Europese Unie, grote kansen bieden aan bedrijven om binnen hun landsgrenzen schone energie- of industriële productie zonder uitstoot van broeikasgassen te realiseren.

Wij wensen u veel wijsheid toe in de komende formatiebesprekingen en zijn graag beschikbaar voor nadere toelichting.

Met vriendelijke groet,

VNO-NCW, MKB-Nederland, VNG, MVO Nederland, LTO, NVDE, Aedes, Energie Samen, Natuur en Milieu, Greenpeace Nederland, Natuurmonumenten, FNV, CNV, TenneT, Gasunie, Netbeheer Nederland, Alliander, Voorzitters van de vijf uitvoeringstafels Klimaatakkoord, Nationaal Klimaat Platform

De totstandkoming van deze brief is ondersteund door het Nationaal Klimaat Platform (NKP). Op de website van het NKP (www.nkp.nl) wordt gelegenheid geboden bij dit pleidooi aan te sluiten.

Nadere voorstellen

In 2019 hebben we in Nederland het Klimaatakkoord afgesloten. Daarin is voor vijf sectoren een aanpak overeengekomen om aan de (inmiddels wettelijke) klimaatdoelstelling in 2030 te kunnen voldoen met een doorkijk naar 2050. Het gaat om de gebouwde omgeving, industrie, mobiliteit, landbouw en landgebruik, en het bredere energiesysteem. Deze vijf sectoren kennen elk hun eigen dynamiek en een eigen snelheid waarmee de afgelopen jaren de transitie vorm is gegeven. Er bestaat geen 'one-size-fits-all' aanpak. Alle sectoren kennen eigen prioriteiten die de komende jaren verder moeten worden ingevuld. Tegelijkertijd zien we ook dat de onderlinge relatie en afhankelijkheid van en tussen sectoren sterk is toegenomen. Energiestromen raken steeds meer met elkaar verbonden. Het energiesysteem van de toekomst is complexer dan het oude en vereist een integrale visie over de sectoren heen. Zo vraagt bijvoorbeeld de verduurzaming van de gebouwde omgeving, de glastuinbouw en de industrie om meer elektriciteit en (collectieve) duurzame warmte, terwijl er ook door eigen stroomopwekking, opslag en warmtelevering weer ruimte ontstaat om een impuls te geven aan elektrische mobiliteit en warmtenetten voor wijken. Wanneer we daar slim mee om gaan, ontstaan grote kansen voor het energiesysteem van de toekomst. Met de afspraken in de Green Deal van de EU kan Nederland vooruit. We weten wat ons te doen staat en door die afspraken uit te voeren en te implementeren helpen we de uitvoering concreet vooruit.

Inmiddels is de klimaat- en energietransitie, waar wij allen dagelijks druk mee bezig zijn, in volle gang. Talloze investeringsplannen liggen klaar of worden nu uitgevoerd: van isolatie van woningen voor een betaalbare energierekening van Nederlanders met de krapste beurs, tot leveringszekerheid voor de overgang naar schone productie in de industriecusters waar veel werkgelegenheid mee gemoeid is. Voor de komende regeerperiode is er in de vijf sectoren een aantal gemeenschappelijke onderwerpen voor de uitvoering van de klimaat en energietransitie die om sturing van de overheid en politiek vragen. Zo dient er continue aandacht te zijn voor het beschikbaar krijgen en houden van voldoende adequaat opgeleid personeel voor de nodige uitvoeringscapaciteit. Daarnaast blijft een drastische verkorting van de jarenlange vergunningsprocedures permanent aandacht vragen. Naast veranderingen in wet- en regelgeving, vraagt dit om een intensievere manier van samenwerken tussen overheden, bedrijven en netbeheerders. Het vraagt ook snellere (politieke) besluitvorming en meer budget en capaciteit voor vergunningverleners en de rechtsprekende macht. Daarbij geldt ook dat deze transitie niet alleen de rijksoverheid aangaat, maar er tevens een groot beroep wordt gedaan op de decentrale overheden. Zij hebben daarvoor voldoende middelen en menskracht nodig om in staat te zijn hun rol te spelen in het klimaat- en energiebeleid. Continuïteit en voorspelbaarheid zijn daarom sleutels om de noodzakelijke transitie rechtvaardig en vloeiend te laten verlopen: voor overheden, voor bedrijven, voor werknemers en voor burgers. Het wenkend perspectief is dat Nederland mee blijft tellen in een globaliserende wereld: klimaatbeleid mag dan geen hindernisbaan zijn maar een logische route naar de economie en samenleving van de toekomst.

Meer specifiek doen we onderstaand per sector een aantal suggesties op hoofdlijnen:

Gebouwde omgeving

Zorg dat iedereen mee kan doen

Het Uitvoeringsoverleg Klimaatbeleid Gebouwde Omgeving (UGO) werkt aan een toekomst met een betaalbare en voorspelbare energierekening voor iedereen. Een samenhangend pakket aan maatregelen, duidelijkheid over wat kan worden verwacht en continuïteit in beleid en uitvoering is daarvoor essentieel. Zo geeft een continue, voorspelbare ondersteuning voor de uitvoering van verduurzamingsmaatregelen zekerheid en duidelijkheid aan de burger maar ook aan de markt. Zo durven bedrijven op te schalen en te investeren in innovatieve oplossingen met lagere kosten als gevolg voor consumenten. Daarnaast zal de invoering van de nieuwe ETS-2, dat in 2027 in werking treedt, een extra impuls geven voor de energietransitie in de gebouwde omgeving. Andere hoofdpunten voor de gebouwde omgeving zijn:

- Ga vooral door met het ingezette en aangekondigde beleid, waaronder uitvoering van het Klimaatakkoord en het Programma Versnelling Verduurzaming Gebouwde Omgeving. Dit programma vormt de basis voor de benodigde versnelling van het verduurzamen, en verbeteren van de woning- en bouwvoorraad. Het legt ook de basis voor meer innovatief en circulair bouwen en gebruik van bio-based materialen. Zorg daarbij dat de voordelen van een comfortabele woning én een betaalbare energierekening voor iedereen toegankelijk zijn. Richt beleid vooral ook op kwetsbare huishoudens o.a. door grootschalige en systematische verduurzaming van kwetsbare huishoudens via de lokale aanpak en ontzorging vanuit het NIP (Nationaal Isolatie Programma) en bijvoorbeeld met een wijk-voor-wijkaanpak. Versterk het Warmtefonds voor leden van VvE's. Continueer en versterk het beleid rond de sociale huursector en stimuleer aanpakken voor de particuliere huursector;
- Discontinuïteit door wisselend beleid of beleid dat niet aansluit op de praktische uitvoerbaarheid, moet zo goed mogelijk worden voorkomen, zodat bedrijven niet afhaken of omvallen. Een recent voorbeeld zijn de uitdagingen rondom natuurvriendelijk isoleren. Hiervoor zijn snel oplossingen met oog op continuïteit van de isolatiesector nodig en duidelijkheid richting bewoners, bedrijven en gemeenten. Verder vraagt de markt zekerheid over de toekenning van middelen vanuit het Klimaatfonds tot 2030 voor vastgesteld beleid;
- Voor de ondersteuning van de transitie is voortzetting van de ISDE, SDE++, WIS en ander financieel instrumentarium met voldoende budget en koppeling aan de juiste technieken essentieel. Op dit punt is nu al een visie en concrete aanpak na 2030 vereist. Daarmee kunnen alle burgers en bedrijven onderdeel worden van de transitie en daarmee uiteindelijk voorspelbare en beheersbare woon/huisvestingslasten krijgen;
- Burgers en ondernemers vragen duidelijkheid over een concrete aanpak voor en na 2030. Daarvoor is het nodig dat iedereen weet wanneer en hoe zijn of haar wijk of bedrijventerrein van aardgas op welke duurzame bron over kan gaan. Dat geldt zeker voor collectieve warmte waarvan de uitrol momenteel stagneert. Helderheid bieden aan burgers en bedrijven waar warmtenetten zullen worden ontwikkeld is nodig om eventuele desinvesteringen te voorkomen. Voor de uitrol hiervan zijn betaalbaarheid, continuïteit, stabiliteit en investeringszekerheid essentieel. De Wcw speelt daarbij een zeer belangrijke rol om de groei van collectieve warmte te versnellen;
- Daarnaast zal de komende periode duidelijkheid en daarmee handelingsperspectief moeten worden geboden aan de consument én de markt, door in te zetten op gefaseerde energienormering richting (minimaal) de standaard bij de (ver)koop van woningen. Zo ook de aangekondigde normering

voor nieuwe verwarmingsinstallaties vanaf 2026. Uiteraard gekoppeld aan toegesneden ondersteuning en prestatieafspraken.

Landbouw en landgebruik

Biedt perspectief voor de langere termijn

Voor de verduurzaming van de landbouw en het landelijk gebied is een transitie nodig die robuust is en perspectief biedt op de lange termijn. Dat is een gedragen beeld. Er is behoefte aan helderheid over de route naar 2050: wat is de stip op de horizon en hoe komen we daar? Het advies aan een nieuw kabinet is om een duidelijke koers te bepalen en te zorgen dat boeren, tuinders, medeoverheden en natuurorganisaties stappen kunnen zetten. Die stappen zetten zij alleen als ze er vertrouwen in hebben dat ze een toekomstbestendige weg inslaan. Hoofdpunten voor de landbouw en landgebruik zijn:

- Zet bij de transitie van de landbouw en het landelijk gebied in op een integrale aanpak. Richt beleid op de toekomstige doelen voor de lange termijn om te voorkomen dat we van de ene crisis in de andere belanden. Zet tegelijkertijd maatregelen in waarmee er snel beweging op gang komt. Wacht daar niet mee. Stel ondernemers vanuit hun ondernemerschap in staat om die beweging te gaan maken;

- Ook voor deze sector geldt dat perspectief en duidelijkheid voor de lange termijn (2050) de noodzakelijke stabiliteit zal bieden voor vertrouwen en veranderingsbereidheid. Een toekomstbestendige landbouw is alleen mogelijk als de hele keten duurzamer wordt en boeren een eerlijke prijs krijgen voor hun landbouwproducten. Zet ketenbreed op verduurzaming in en weeg de sociaal-economische impact mee bij het maken van beleidskeuzes. Dat vraagt om maatwerkafspraken (zoals het covenant glastuinbouw) in samenwerking met partijen over inspanning, inzet en beloning/afrekening. In dat licht: waak voor stapeling van instrumenten op eenzelfde doel;
- Geef ondernemers die willen investeren in energiebesparing en duurzame energie in de kas, op daken of via multifunctioneel ruimtegebruik goede randvoorwaarden en investeringsperspectief;
- Neem de klimaatopgave tijdig mee in de inrichting van het landelijk gebied. De klimaatopgave voor de landbouw en het landgebruik, zeker op de lange termijn, vraagt om (grote) ruimtelijke ingrepen. Denk hierbij aan ruimte voor natuur, bos, veenweiden, duurzame landbouw etc. waarmee niet alleen de klimaatopgave maar ook andere opgaven (denk bijvoorbeeld aan biodiversiteit, klimaatadaptatie, waterhuishouding) in Nederland worden gediend. Neem keuzes mee in de ruimtelijke plannen die worden gemaakt voor de toekomstige ontwikkeling van Nederland. En hanteer 'water en bodem sturend' als uitgangspunt bij het maken van die ruimtelijke keuzes (*);
- Zorg voor flankerend beleid en stel adequate middelen beschikbaar waarmee de transitie kan worden gerealiseerd. Neem duurzaamheid mee bij financiering (true value) en laat zo ondernemers verdienen aan de volle maatschappelijke waarde van hun producten en (ecosysteem)diensten. Beleidskeuzes hebben grote impact op individuele bedrijven, zorg daarbij dat de onderlinge samenhang/samenwerking tussen sectoren en ondernemers wordt versterkt. Gebruik duidelijke duurzaamheidsstandaarden.

(*) De zin 'En hanteer 'water en bodem sturend' als uitgangspunt ... ' wordt niet ondersteund door de LTO.

Mobiliteit

Creëer handelingsperspectieven voor burgers en bedrijven waarbij duurzaam mobiliteitsgedrag loont.

Het Uitvoeringsoverleg Klimaatbeleid Mobiliteit verbindt maatschappelijke partijen onderweg naar een klimaatneutrale mobiliteitssector in 2050. In de afgelopen jaren zijn nationaal en internationaal tal van maatregelen genomen die bijdragen aan een duurzame mobiliteit. Deze maatregelen werken toe naar realisatie van de klimaatdoelstellingen in 2030 en 2050 en dragen bij aan bereikbaarheid, gezondheid, rechtvaardigheid en veiligheid. Veel partijen hebben zich hiervoor ingespannen en blijven dat onverminderd doen. Vaak vanuit de overtuiging dat de maatregelen wellicht niet gemakkelijk zijn, maar wel noodzakelijk om de gewenste transitie te bewerkstelligen. Deze partijen hebben zich gecommitteerd aan de afgesproken doelstellingen en zij verwachten dat een nieuw Kabinet dat ook doet. De Kabinetsperiode 2023-2027 is de periode om door te pakken: maatregelen die in deze periode genomen worden, kunnen bijdragen aan de doelstellingen voor 2030. Wordt hier langer mee gewacht, dan raakt het halen van die doelstellingen serieus uit beeld en dat is iets dat we ons als samenleving niet kunnen veroorloven. Ook brede welvaartsdoelen als bereikbaarheid, gezondheid, rechtvaardigheid en veiligheid zijn gebaat bij een samenhangend pakket van maatregelen dat stuurt op verminderen, veranderen en verschonen van mobiliteit. Een brede alliantie van (maatschappelijke) partijen is op deze doelen verenigd en vraagt het nieuwe kabinet het volgende:

- Zorg voor betaalbare mobiliteit voor iedereen waarbij duurzaamheid loont, zodat burgers en bedrijven door duurzaam mobiliteitsgedrag meer grip krijgen op hun portemonnee. Investeer in fietsen en lopen als meest goedkope, gezonde en milieuvriendelijke mobiliteit. Maak het gebruik van (elektrische) deelmobiliteit en het openbaar vervoer voor mensen aantrekkelijk;
- Onderschrijf het streven om te komen tot 100% zero-emissie nieuwverkoop van personenauto's in 2030 en neem passende maatregelen om deze doelstelling te realiseren. Naast normeren en beprijzen, is daarbij het gericht inzetten van het stimuleringsbeleid voor nieuwe en tweedehandse elektrische personenauto's, óók na 2025, nodig om de gewenste versnelling te bereiken. Zorg er daarbij voor dat de automobilist voor een elektrische auto niet meer motorrijtuigenbelasting (MRB) hoeft te betalen dan voor een vergelijkbare auto op benzine;
- Ga door met het zo snel mogelijk invoeren van (een vorm van) Betalen Naar Gebruik, waarbij de mogelijkheid om te differentiëren naar plaats (en tijd) open gehouden wordt. Het niet doorzetten van een dergelijke vorm van beprijzing zorgt ervoor dat de haalbaarheid van de doelstellingen buiten beeld verdwijnt;
- Stel in het coalitieakkoord het beleid voor de periode 2025-2030 vast om te komen tot een versnelling van de verduurzaming van de mobiliteit en regel in het coalitieakkoord de financiële implicaties, die met de voorgestelde maatregelen gepaard gaan. Dit voorkomt dat ná het vaststellen van het akkoord een impasse van de grondslagerosie optreedt, met als grote gevaar een verlamme werking;
- Bied burgers, maar zeker ook bedrijven, zoveel mogelijk zekerheid en handelingsperspectief. Onder meer door het verzekeren van de randvoorwaarden die noodzakelijk zijn voor de verduurzaming van mobiliteit, zoals de tijdige uitrol van laadinfrastructuur en het voorkomen van netcongestie. Dit helpt partijen, met name in de logistieke sector, om snel de overstap naar Zero Emissie-mobiliteit te maken;

- Verlaag de CO₂-footprint van verbrandingsmotoren in de weg-, sloop- en luchtvaart door ontwikkeling en toepassing van duurzame (bio-)brandstoffen, E-fuels en waterstof, totdat de verbrandingsmotor is vervangen door een emissievrij exemplaar;
- Investeer tevens in de verduurzaming van landbouwvoertuigen en -werktuigen, zodat de agrarische sector de transitie naar fossielvrije voer- en werktuigen kan maken;
- Concretiseer het pad naar verduurzaming van de luchtvaart in internationaal verband met concrete doelstellingen en betrek daar de Duurzame Luchtvaart Tafel (DLT) bij;
- Tot slot: Betrek het bedrijfsleven bij de totstandkoming van het mobiliteitsbeleid en geef ze verantwoordelijkheid bij de uitvoering van dat beleid, zodat de klimaatdoelstellingen voor mobiliteit kunnen worden gehaald.

Industrie

Een sterke duurzame industrie in Nederland

Geen duurzame samenleving zonder een verduurzaamde industrie: de industrie staat aan de basis van vele producten die we dagelijks gebruiken en ook in een circulaire economie blijven maken en gebruiken. Om bedrijven in staat te stellen om groene producten te maken, moeten we als Nederland zorgen voor beschikbaarheid van energie, grondstoffen en een voorspelbaar, competitief en aantrekkelijk investeringsklimaat. Dat betekent ook consistent beleid zodat bedrijven tijdig hun investeringsbeslissing kunnen nemen. Beleid dat aansluit bij Europese recycle- en industriedoelstellingen en het Europese emissiehandelssysteem (ETS). Dit ETS bouwt de uitgifte van emissierechten af naar nul in 2040, daarom is het essentieel om Nederlandse bedrijven de randvoorwaarden te bieden om tijdig te verduurzamen. Van een nieuw regeerakkoord vraagt dit keuzes en maatregelen die onderstaande punten mogelijk maken:

- Het probleem van netcongestie vraagt radicaal ingrijpen omdat het de verduurzaming van de industrie verhindert. Het is belangrijk om het elektriciteitssysteem toekomstbestendig te ontwikkelen en de vergunningverlening te versnellen. De beschikbaarheid van voldoende duurzame energie en waterstof is daarbij een voorwaarde. Om de Nederlandse industrie in de toekomst te kunnen voorzien van voldoende waterstof als energiebron en grondstof voor de industrie, zijn goede infrastructurele verbindingen, zowel nationaal als internationaal cruciaal. De benodigde infrastructuur moet met oog voor betaalbaarheid worden gerealiseerd, zodat het transport, opslag en gebruik van elektriciteit, waterstof en CO₂ vergelijkbaar en concurrerend blijven met andere landen;
- In een circulaire economie staat het anders en efficiënter (her-)gebruiken van grondstoffen centraal. Dit draagt bij aan het terugdringen van de milieudruk en Nederland en Europa strategisch autonoom te maken. Daarom is het noodzakelijk om een duurzaam grondstoffensysteem op te bouwen door hergebruik van producten en hoogwaardige recycling van grondstoffen en materialen te stimuleren en in te zetten op het gebruik van groene grondstoffen, waarvoor koolstoffen essentieel zijn en de landbouwsector een belangrijke leverancier kan zijn. Werk de circulariteitsdoelen uit voor de belangrijkste sectoren en grondstoffenketens om duidelijkheid, voorspelbaarheid en investeringszekerheid aan de markt te bieden en toe te werken naar de beleidsdoelstelling van 50% circulair;

- Met het Nationaal Programma Verduurzaming Industrie (NPVI) versterkt het kabinet haar inzet op de verduurzaming van de industrie voor de vijf grote industriële clusters en de verschillende bedrijven die samen het zesde cluster vormen. Geef de nieuw op te bouwen (regionale) industrie (financiële) ruimte, deze nieuwe industrie gaat helpen om producten duurzaam te maken en de grondstoffen/productieketen te sluiten. Zorg ook samen met provincies, gemeenten en waterschappen voor een ruimtelijk plan voor de verdere uitrol van duurzame energie, infrastructuur en voor de grondstoffen op – en overslag en nieuwe bedrijven die horen bij een circulaire economie;
- Een stabiele en toekomstbestendige industrie vraagt om het ontwikkelen van nieuwe modellen, processen en producten. Daarom en om concurrerend te blijven, is het van belang dat de afzetmarkt van duurzame producten op gang wordt gebracht en er volop wordt geïnvesteerd in innovatie. Naast het verduurzamen van de huidige industrie, is het ook belangrijk te investeren in het opbouwen van nieuwe duurzame industrie, met bedrijven die duurzaamheid van meet af aan als basis nemen voor producten en productieproces;
- Tot slot: alles draait om en door mensen. Ook de industrie. Zorg voor een goed arbeidsmarkt- en scholingsbeleid om dit alles mogelijk te maken.

Energiesystemen

Op weg naar een nieuw energiesysteem

Voor onze toekomstige energievoorziening gaan fossiele brandstoffen plaats maken voor CO₂-vrije energie. Daarbij spelen bewezen en direct toepasbare technieken zoals wind en zon een hoofdrol bij het realiseren van het doel in 2035 om 100% CO₂ vrije elektriciteit te kunnen inzetten. De elektriciteitsvraag zal ook na 2035 blijven stijgen waardoor ook andere vormen nodig zijn die nu nog in ontwikkeling zijn (het kabinet overweegt diverse opties voor additioneel CO₂-vrij vermogen) of een langere voorbereidingstijd vragen (bijvoorbeeld duurzame gassen). Dit mede in het licht van de behoefte aan CO₂-vrij regelbaar vermogen voor periodes dat wind en zon onvoldoende productie kunnen leveren om te voldoen aan de vraag. Deze transitie vraagt forse aanpassingen. Van geconcentreerde productie-eenheden, voornamelijk gebaseerd op aardgas, naar een gedecentraliseerde productie van energie uit wind, zon, duurzame warmte en duurzame gassen. In de afgelopen jaren is veel productiecapaciteit toegevoegd, maar verdere uitbreiding van opwekking en aanpassing naar een meer decentraal energiesysteem is nodig en vraagt op hoofdlijnen om het volgende beleid:

- De recent opgestelde programma's NPE en het PEH krijgen brede steun in de samenleving, maar moeten zo snel mogelijk leiden tot concrete uitvoeringsplannen. Dit geeft duidelijkheid over de implicaties van een CO₂-vrij elektriciteitssysteem in 2035, inclusief voortzetting van de bouw van wind- en zonne-energie op land binnen heldere kaders en met zorgvuldige inpassing, het tijdig tenderen van kavels op zee en aanpassingen van de netinfrastructuur;
- Breng het centraal en decentraal integraal energiesysteem in balans. Wet- en regelgeving die zorgt voor een gebalanceerde flexibele inzet van het systeem waardoor de huidige netcongestie niet enkel kan worden opgelost door meer elektriciteitsinfrastructuur;
- Voor wind op zee is een ambitieus en stabiel uitroltempo, ook na 2030, essentieel. Daarbij zal de groei van de elektriciteitsvraag vanuit de industrie, gebouwde omgeving en mobiliteit, voldoende investeringszekerheid moeten bieden;

- Voor de warmtetransitie, met name de inzet van collectieve warmte, is een inhaalslag nodig omdat de verdere uitrol van duurzame warmte- en koude-netten een essentieel onderdeel is van de energiesysteemtransitie en een oplossing biedt voor congestie op het elektriciteitsnet. Dat is ook voor netbeheerders van groot belang om te prioriteren waar verzwaring van de elektriciteitsnetten moet plaats vinden;
- Voorzieningszekerheid voor de langere termijn vraagt om meer flexibiliteit. Er zijn veel technieken beschikbaar die flexibiliteit kunnen leveren, waaronder allerlei vormen van (zowel thermische als elektrische) energieopslag. Het is urgent voor deze opties een stimuleringskader te ontwikkelen om meer flexibiliteit te ontsluiten en zo mede bij te dragen aan de oplossing van netcongestie;
- De transitie is gebaat bij steun aan energiecoöperaties. Zij dragen bij aan het vergroten van draagvlak. Het wegnemen van belemmeringen om hun rol tot verdere ontwikkeling te laten komen helpt de bouw van het toekomstige energiesysteem;
- Waar elektriciteit de belangrijkste energiedrager is, spelen duurzame warmtebronnen, groen gas en groene waterstof een wezenlijk systeemrol. Dat vraagt een helder perspectief per toepassingsgebied en consistente ondersteuning van de verschillende categorieën in de SDE++. Belangrijk is te zorgen voor de koppeling van de juiste technieken aan de benodigde volumes in de SDE++. Daarnaast zijn nog andere maatregelen nodig om de opschaling mogelijk te maken.

Aan de fractievoorzitters van de Tweede Kamer
Aan de informateur, de heer Plasterk

datum	24 januari 2024
kenmerk	IENW/BSK-2024/25238
betreft	Pleidooi van maatschappelijke alliantie van partijen t.b.v. de formatie

Geachte fractievoorzitters, geachte heer Plasterk,

De recente verkiezingsuitslag heeft de schijnwerpers gezet op belangrijke thema's die burgers en ondernemers bezig houden, zoals bestaanszekerheid, wonen en meer grip op eigen leven en leefomgeving. Breed leeft de behoefte aan oplossingen en aan stabiel en voorspelbaar overheidsbeleid, dat bijdraagt aan perspectief en vertrouwen.

Dat herkennen wij uit het werk op het terrein van de klimaat- en energietransitie waar wij allen dagelijks druk mee bezig zijn. Deze transitie is in volle gang. Talloze investeringsplannen liggen klaar of worden nu uitgevoerd: van isolatie van woningen voor een betaalbare energierekening van Nederlanders met de krapste beurs, tot leveringszekerheid voor de overgang naar schone productie in de industrieclusters waar veel werkgelegenheid mee gemoeid is. Wij pleiten er daarom voor dat het nieuwe kabinet de komende jaren consistent en trefzeker leiding zal blijven geven aan de voortgang van de klimaat- en energietransitie in Nederland. Dat betekent bovenal: uitvoeren, uitvoeren, uitvoeren.

Het is daarbij goed te beseffen dat het mondiale speelveld in rap tempo verandert. Veel landen, binnen en buiten de Europese Unie, bieden momenteel grote kansen aan bedrijven om binnen hun landsgrenzen schone energie- of industriële productie zonder uitstoot van broeikasgassen te realiseren. Wanneer Nederland hier geen stabiel investeringsbeleid tegenover zet, kunnen we een belangrijke bron van welvaart en werkgelegenheid verliezen en worden we voor onze energievoorziening nog meer afhankelijk van andere landen. Dat vraagt van het nieuwe kabinet om daar tijdig en adequaat op te anticiperen.

Nederland heeft hier goede kaarten in handen. Overal investeren ondernemers, groot en klein, in duurzame verdienmodellen, zoals in de maakindustrie, chemie, bouw, transport, en landbouw. We barsten van innovatief talent met marktrijpe ideeën. Duurzame energieproducenten bouwen in hoog tempo door zodat onze afhankelijkheid van energie-import uit andere landen kleiner wordt en we de betaalbaarheid van de energievoorziening meer in eigen hand hebben. Daarbij is het essentieel dat verduurzaming van de industrie hand in hand gaat met de groei van hernieuwbare energie - op land en op zee - onder meer ten behoeve van elektrificatie en groene waterstof, zodat de investeringszekerheid voor bedrijven wordt versterkt. Huurders verwachten en zien dat woningbouwcorporaties flink

investeren in duurzame woningen, maar dat is een langdurig proces dat om investeringszekerheid vraagt. Steeds vaker starten burgers en ondernemers een energiegemeenschap. Ze hebben zo grip op hun eigen energierekening. Dat gebeurt in de wijken en buurten, en op bedrijventerreinen kunnen ondernemers en werknemers zo hun toekomst zeker stellen, ondanks krapte op het elektriciteitsnet.

Kortom, Nederland heeft alles in huis om een schone en welvarende samenleving te realiseren. En bovendien als land onafhankelijker van anderen te worden, door (veel) meer energie in eigen land op te wekken, binnen de Europese energiemarkt te transporteren en te benutten. Het belang daarvan bleek in 2022, toen veel burgers en ondernemers het water aan de lippen stond door torenhoge gasprijzen. Sommigen konden de rekening niet meer betalen. Zij hadden toen nog niet het voordeel dat honderdduizenden Nederlanders op dat moment al wél hadden: een warm geïsoleerd huis en een betaalbare energierekening. Dat voordeel verdient iedereen.

Om dit alles te verzilveren, is het van groot belang dat de komende jaren stevig wordt ingezet op uitvoering en realisatiekracht, in het bijzonder op het terrein van duurzame energieproductie en bijbehorende infrastructuur. Het probleem van de krapte op het elektriciteitsnet móet opgelost worden, met oog voor betaalbaarheid, zodat de leveringszekerheid voor burgers en ondernemers wordt geborgd. Naast investeringen in het elektriciteitsnet is er ook een wereld te winnen door landelijk en lokaal stappen te zetten op weg naar een slimme energievoorziening, waar (lokale) opwek, gebruik en opslag van elektriciteit, warmte en andere energiedragers goed op elkaar afgestemd zijn. Marktpartijen, netbeheerders en burgercollectieven hebben hier oplossingen te bieden. Het ligt op uw weg om ten behoeve van de duurzame energievoorziening in Nederland de goede keuzes te maken rond ruimtelijke planning, stikstofruimte, digitale veiligheid en schaarste aan arbeidskrachten.

Burgers, collectieven en ondernemers zien genoeg kansen, maar zijn vaak afhankelijk van het overheidsbeleid om die kansen te realiseren. Aangezien 2030 niet meer ver weg is, en binnen bedrijven en huishoudens nu de vraag speelt wat verstandige investeringen zijn, is het van groot belang om die helderheid te bieden. Dat geldt voor alle sectoren, niet alleen voor wat betreft de klimaatopgave, maar ook voor verdere verbetering van de natuur- en waterkwaliteit, biodiversiteit en een toekomstbestendig verdienvermogen voor ondernemers. Dit is bijvoorbeeld in de landbouw aan de orde. Voor de mobiliteit is een samenhangend pakket nodig van maatregelen, met nadruk op stimulering van elektrificatie van (personen-)vervoer, anders beprijzen van automobilititeit en investeren in fiets en OV, met oog voor de bereikbaarheid op het platteland. Hoe langer besluiten hierover worden uitgesteld, hoe groter de kans dat verkeerde keuzes gemaakt worden met desinvesteringen als gevolg.

Duidelijke keuzes, uitvoering, en realisatiekracht zijn cruciaal om perspectief te bieden. Dat geldt zeker ook voor de burgers, werknemers en MKB-ers, die mee willen doen in de transitie, maar daar dan wel toe in staat gesteld moeten worden. Zij willen zich bovendien geen zorgen hoeven maken dat (financiële) regels binnenkort weer veranderen. De roep om consistentie, continuïteit en doorontwikkeling in beleid is groot, waarbij innovatie gestimuleerd wordt. Dat geldt ook voor de medeoverheden die sturing geven aan de transitie in stad, dorp en regio. Ook zij zijn hard bezig en hebben behoefte aan continuïteit van ingezet beleid,

bijvoorbeeld in (voortvarende wetgeving rondom) de lokale warmtetransitie. Zij ervaren dagelijks hoe urgent een voortvarende uitvoering in de lokale en regionale praktijk is.

Wij zien graag dat het komende regeerakkoord burgers, werknemers en ondernemers dat toekomstperspectief biedt. Dat vraagt keuzes die de energierekening betaalbaar houden, de onafhankelijkheid van Nederland op energiegebied versterken, investeringszekerheid en leveringszekerheid borgen, en tegelijkertijd de klimaatopgave voor 2030 realiseren in samenhang met de grondstoffentransitie en verdere verbetering van de natuur- en waterkwaliteit en biodiversiteit.

Als brede alliantie van maatschappelijke partijen zullen wij in vervolg op dit pleidooi op korte termijn concrete voorstellen doen. Wij wensen u veel wijsheid toe in de formatiegesprekken en zijn graag beschikbaar voor nadere toelichting.

Met vriendelijke groet,

VNO-NCW, MKB-Nederland, MVO Nederland, LTO, NVDE, Aedes, Energie Samen, Natuur & Milieu, Greenpeace Nederland, Natuurmonumenten, Urgenda, FNV, CNV, TenneT, Gasunie, Netbeheer Nederland, Alliander, Unie van Waterschappen, VNG, Voorzitters van de vijf uitvoeringstafels Klimaatakkoord, Nationaal Klimaat Platform

De totstandkoming van deze brief is ondersteund door het Nationaal Klimaat Platform (NKP). Op de website van het NKP (www.nkp.nl) wordt gelegenheid geboden bij dit pleidooi aan te sluiten.